

ІННА ШОРОБУРА,
доктор педагогічних наук, професор,
(Україна, Хмельницький, Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія
INNA SHOROBURA,
doctor of pedagogical sciences, professor
(Ukraine, Khmelnytskyi, Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy)

Сучасні виклики в початковій освіті

Modern Challenges in Primary Education

У статті висвітлено основні напрями реалізації змісту Державного стандарту початкової загальної освіти в Хмельницькій гуманітарно-педагогічній академії. Подано інформацію щодо мети Державного стандарту, форми та технології її реалізації. Зокрема, звернено увагу на співпрацю з районними відділами освіти з зазначеної проблеми, роботу кафедри педагогіки та психології по реалізації Державного стандарту в процесі навчальних занять та позааудиторної діяльності. Показано роль різних видів педагогічної практики у професійному становленні майбутнього вчителя відповідно до змісту Державного стандарту. Акцентовано увагу на проходженні переддипломної практики у різних типах загальноосвітніх навчальних закладів Хмельницької області. Відмічено проведення студентами під час практики курсів «Сходінки до інформатики» та «Іноземна мова» для формування компетентностей у галузі інформаційно-комунікаційних технологій.

Ключові слова: Державний стандарт початкової загальної освіти, Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія, навчальна діяльність, педагогічна практика, поза аудиторна діяльність.

The main directions of realization of the content of the State standard of primary general education in Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy have been cleared out in the article. The information regarding the purpose of the State standard, the forms and technologies of its realization have been offered. In particular, the attention has been paid to cooperation with the district departments of education on this issue, the work of the department of pedagogy and psychology as for the realization of the State standards in the process of educational lessons and extracurricular activities. The activity of the department of pedagogy of Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy is aimed at training primary school teachers of general educational schools in the city of Khmelnytskyi to the introduction of the State standard by means of round-table discussions, scientific-practical conferences, workshops. The teachers of the department target the students for the effective realization of the State standard in the process of study pedagogy, pedagogical psychology, technologies of educational process, technologies of the upbringing process. The role of various types of pedagogical practice in the professional formation of the future teacher according to the content of the State standard has been shown. The attention is focused on the undertaking pre-degree practice in various types of general educational institutions in Khmelnytskyi region. Conducting by the students during their practical training the courses «Steps to Informatics» and «Foreign Language» for the forming competences in the sphere of information-communication technologies has been mentioned.

Key words: State standard of primary general education, Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy, educational activity, pedagogical practice, outside of classroom activities.

Постановка проблеми в загальному вигляді... В оновленому Державному стандарті початкової загальної освіти значна увага приділяється підвищенню якості початкової освіти. Тобто, визначною характеристикою інновацій у початковій школі є не обсяг навчального матеріалу, а модернізація навчально-виховного процесу відповідно до нових освітніх цілей і завдань, динамічний перехід від знанневої до компетентнісної, особистісно-орієнтованої початкової освіти. При реалізації Державного стандарту сьогодні перед Хмельницькою гуманітарно-педагогічною академією постає низка проблем, головними з яких є: підготовка майбутніх учителів початкової школи до виконання завдань, передбачених Державним стандартом, до формування ключових і предметних компетентностей учнів у процесі реалізації нових навчальних програм; підготовка майбутніх фахівців з початкової освіти до викладання іноземної мови та інформатики в 1-2 класі з урахуванням психологічних особливостей дітей 6-7-річного віку.

Аналіз досліджень і публікацій... Сучасні психолого-педагогічні дослідження спрямовані на розробку основних принципів відбору й структурування змісту шкільного навчання у площині

особистісно-зорієнтованої парадигми розвивальної освіти, виокремлення їх зовнішньої та внутрішньої складових (В. Слободчиков, І. Якиманська, Є. Бондаревська, А.Хуторський, В.Сериков, О.Савченко та ін.). О.Савченко спроектувала концепцію розроблення нової редакції Державного стандарту початкової загальної освіти на засадах системного та компетентнісного підходів. Проблеми підготовки майбутнього вчителя початкової школи до реалізації змісту освіти розкрито у дослідженнях О.Локшиної, С.Мартиненко, Т.Лукиної, А.Кузьмінського, О.Савченко та ін.

Формулювання цілей статті... Мета статті – розкрити шляхи реалізації змісту Державного стандарту початкової загальної освіти в Хмельницькій гуманітарно-педагогічній академії.

Виклад основного матеріалу... Державний стандарт початкової загальної освіти визначає зміст початкової загальної освіти, який ґрунтується на загальнолюдських цінностях та принципах науковості, полікультурності, світського характеру освіти, системності, інтегративності, єдності навчання і виховання на засадах гуманізму, демократії, громадянської свідомості, взаємоповаги між націями і народами в інтересах людини, родини, суспільства, держави.

Державний стандарт ґрунтується на засадах особистісно зорієнтованого і компетентнісного підходів, що зумовлює чітке визначення результативної складової засвоєння змісту початкової загальної освіти. Державний стандарт складається з базового навчального плану початкової загальної освіти; загальної характеристики інваріантної та варіативної складових змісту початкової загальної освіти; державних вимог до рівня підготовки учнів. У результативній складовій кожної освітньої галузі Державного стандарту визначено державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів початкової школи, які відповідають змісту і структурі предметних компетентностей [2].

Протягом навчання у початковій школі учні повинні володіти ключовими компетентностями, які передбачають їх особистісно-соціальний та інтелектуальний розвиток, формуються на міжпредметній основі та є інтегрованим результатом предметних та між предметних компетенцій.

Підготовка майбутніх вчителів у Хмельницькій гуманітарно-педагогічній академії здійснюється на факультеті початкової освіти і філології на основі реалізації змісту Державного стандарту початкової загальної освіти. При цьому використовуються різні форми та технології. Так, головне завдання сучасного навчального закладу – забезпечити юне покоління якісною освітою, тобто виплекати активну, самодостатню, інноваційну особистість, здатну вчитися впродовж життя, орієнтуватися у новому швидкозмінному світі і бути конкурентоспроможною в ньому. Щоб організувати такий розвивальний процес, який відповідав би вимогам сьогодення, маємо добре осмислити і самі виклики часу, і сучасні критерії якості освіти, яка має забезпечити розвиток особистості, здатної адекватно відповідати на виклики часу [1].

Впродовж останніх років посилилася співпраця гуманітарно-педагогічної академії та районних відділів освіти Хмельницької області та міста Хмельницького з зазначеної проблеми. Проведено науково-методичні семінари «Якісна освіта молодших школярів. Реалізація завдань нового Державного стандарту початкової загальної освіти» для вчителів початкових класів Деражнянського, Старокостянтинівського, Старосинявського районів та міста Хмельницького. Серед основних проблем, які обговорювалися на семінарі були: теоретичні засади гуманізації навчально-виховного процесу молодших школярів; формування соціальної компетентності учнів початкових класів; врахування індивідуально-психологічних особливостей учнів в новому Державному стандарті про початкову освіту; особливості формування інформаційних компетентностей молодших школярів; особистісно-орієнтований підхід у навчанні школярів в сучасній початковій школі; якість початкової освіти. Також питання торкалися й підготовки учителів початкових класів до впровадження Державного стандарту, а саме: розвиток психологічних компетентностей у структурі педагогічної майстерності вчителя; організації самостійної роботи майбутніх учителів початкових класів при підготовці до викладання курсу «Я у світі»; система формування педагогічної компетентності вчителя початкових класів; професійна компетентність у структурі підготовки вчителя початкової школи. Кафедрою педагогіки та психології Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії проведено круглий стіл для викладачів і вчителів шкіл міста Хмельницького та науково-практичну конференцію для студентів на тему: «Державний стандарт початкової загальної освіти: стан, проблеми, перспективи».

Викладачі кафедри педагогіки дають студентам знання щодо ефективної реалізації Державного стандарту в процесі вивчення розділів педагогіки «Дидактика», «Школознавство», «Вступ до спеціальності»; предметів «Педагогічна психологія», «Технології навчального процесу», «Технології виховного процесу».

Крім того, студентами закладу широко використовуються різноманітні підходи щодо реалізації складових Державного стандарту при написанні дипломних робіт та представлення на засіданні

кафедр результатів наукових досліджень вчителів початкових класів міста Хмельницького та Хмельницької області.

Зміст підготовки фахівців з напрямку «Початкова освіта» проаналізований на предмет їх взаємної узгодженості. Своєчасно, після прийняття Державного стандарту загальної початкової освіти внесені корективи до навчальних планів. Зокрема введені дисципліни: «Технології вивчення предметів в галузі «Мови і література», «Технології вивчення предметів в галузі «Математика», «Технологія і методика вивчення галузі «Природознавство», «Технології вивчення галузі «Суспільствознавство», «Інтегроване вивчення предметів в галузі «Мистецтво», «Технології вивчення предметів в галузі «Здоров'я і фізична культура» [4].

Значна увага при проведенні навчальних занять приділяється віковим пізнавальним можливостям школяра. Зокрема важливими у підготовці фахівців є такі навчальні курси: «Психологія особистості», «Методика роботи класного керівника», «Практична психологія», «Психологія спілкування», «Теорія та технологія роботи з різними категоріями дітей», «Основи гуманізації навчального процесу в початковій школі», «Організація виховної діяльності у початковій школі» .

Результативна складова Державного стандарту загальної початкової освіти обумовлює пошук адекватних оцінних технологій, покликаних до розвитку учня, як активного учасника навчального процесу, мотивуючи до самонавчання та саморозвитку. Для реалізації цих ідей на факультеті початкової освіти та філології створена система виховної роботи, в межах якої працюють гуртки, проблемні пошукові групи, наукові товариства та студентські самоврядні органи.

У початкових класах навчальна діяльність стає об'єктом спеціального формування практичних навичок дитини, тому серед ключових компетентностей, виділених у Стандарті, уміння вчитися набуває пріоритетного значення. У зв'язку з цим особливу увагу на факультеті початкової освіти приділено викладанню дисциплін: «Технології виховного процесу в початковій школі», «Технології навчального процесу в початковій школі», «Логіка» («бакалавр»). «Актуальні проблеми початкової освіти»; «Технології освітніх галузей початкової школи у ВНЗ» («магістр»).

Провідною формою навчального процесу підготовки фахівців початкової освіти є проходження педагогічної практики, яка здійснюється з урахуванням основних видів професійної діяльності, до яких повинен бути підготовлений учитель початкової школи. Специфіка професійної діяльності вчителя початкових класів полягає у багатопредметності викладання, оскільки зміст початкової освіти включає 7 освітніх галузей, 12 навчальних предметів, 8 з яких викладає один учитель. Крім того, сучасний учитель початкової школи має оволодіти принципово новим для сьогодення інструментом – методикою навчання учнів основам інформатики та іноземної мови [5]. Усі ці завдання студенти Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії успішно вирішують під час проходження 5 видів навчальної практики (з природознавства і краєзнавства, перші дні дитини в школі, дослідницько-діагностична та ін.) та 9 видів виробничої практики (позакласна виховна робота в школі, з додаткової спеціалізації, пробні уроки і заняття, переддипломна та ін.). Практика студентів проводиться на базі різних навчальних закладів, визначених і погоджених із Хмельницьким міським управлінням освітою (наказ № 01-23/1455 від 12.06.2015 року), зокрема, це: 21 дошкільний навчальний заклад (№№ 5, 6, 8, 18, 20, 21, 26, 30, 32, 33, 35, 37, 39, 40, 45, 46, 47, 48, 49, 53, 54); 16 загальноосвітніх шкіл (№№ 1, 4, 6, 8, 12, 13, 14, 15, 18, 20, 21, 22, 25, 27, 29, 30); 5 навчально-виховних комплексів (№№ 2, 4, 7, 9, 10); 2 навчально-виховних об'єднання (№№ 1, 5); ліцей № 17 м. Хмельницького.

Практики з відривом від навчання організуються і проводяться за місцем проживання студентів або місцем їх майбутнього працевлаштування у школах усіх районів Хмельницької області. Найбільша кількість баз практики у таких районах, як Волочиський – всього 32 заклади, Городоцький

– 42, Дунаєвецький – 40, Красилівський – 43, Хмельницький – 52, Ярмолинецький – 28. З усіма базами практики укладені угоди про проведення практики студентів.

При проходженні вищезгаданих видів практики студенти готують і проводять навчально-виховні заняття у початковій школі, проявляючи критичне та творче мислення. Вони вчаться здійснювати відбір і конструювання матеріалу підручників відповідно до логічного мислення (чіткість, послідовність, доказовість), принципів навчання (доступність, зв'язок теорії із життям, послідовність, систематичність тощо), ідей диференціації (розробка різнорівневих завдань тощо). Майбутні учителі початкових класів оволодівають технологією вивчення кожного навчального предмета; використовують нові методичні прийоми організації навчального процесу, які базуються на сучасних досягненнях психолого-педагогічної науки. Під час практики студенти особливу увагу звертають на створення виховних і розвивальних ситуацій, коли активно працюють моральні почуття, інтерес, мимовільна увага, пам'ять, адже сьогодні професійно гуманний вчитель – це велика цінність, як для дитини, так і для батьків і держави.

Відповідно до змісту Державного стандарту початкової загальної освіти майбутні фахівці з початкової освіти мають викладати пропедевтичну інформатику та іноземну мову в системі початкової освіти. Викладати нові курси «Сходинки до інформатики» та «Іноземна мова» студентам значно допомагають такі види практики з додаткових спеціалізацій, як «Вчитель інформатики у початковій школі», «Вчитель англійської (німецької) мови в початковій школі», в ході яких вони набувають професійно значущих навичок та вмінь іншомовно-навчальної діяльності, а також у них формується компетентність у галузі інформаційно-комунікаційних технологій.

До прикладу, на практиці з додаткової спеціалізації у таких школах м.Хмельницького, як спеціалізовані школи I-III ст. № 29, 15 ім. Олександра Співачука, спеціалізована школа I ст. № 30, майбутні вчителі початкових класів не лише спостерігають за роботою вчителя інформатики, а й самостійно проводять уроки і заняття з учнями початкової школи з формування первинних навичок роботи з тими інформаційно-комунікаційними засобами, які наявні в школах. Вони розширюють власний методичний багаж, ознайомлюються з досвідом роботи учителів, з існуючою нормативно-правовою базою тощо.

За результатами переддипломних практик в академії для студентів 4-7 курсів організовуються і проводяться студентські науково-практичні конференції з питань початкової освіти. Так, протягом останніх років мали місце такі конференції - «Сучасні тенденції розвитку початкової освіти в Україні», «Сучасна початкова освіта в Україні : реалії та перспективи», «Педагогічна взаємодія з батьками дітей різних категорій у сучасній початковій школі», «Виховання дітей у душі миру», «Професійна підготовка майбутніх учителів початкової школи: інноваційні виміри», «Інноваційний освітній простір XXI століття: початкова школа», де неодноразово піднімалися і обговорювалися питання змісту Державного стандарту початкової загальної освіти та готовність студентів до його реалізації.

Практика у Хмельницькій гуманітарно-педагогічній академії в повній мірі забезпечує належні умови підготовки майбутніх учителів початкової школи для впровадження змісту Державного стандарту початкової загальної освіти. Вона дозволяє студентам застосувати та інтегрувати отримані знання з професійно-орієнтованих дисциплін у вищому навчальному закладі, де значна увага приділяється новим методикам викладання навчальних дисциплін у початкових класах, зокрема і з основ інформатики та англійської мови; набуті професійно значущих навичок і вмінь, а також перевірити рівень готовності до майбутньої професійної діяльності в реальних умовах.

Висновки... Одним із вагомих показників готовності майбутніх учителів початкової школи до професійної діяльності є прагнення до забезпечення якості початкової освіти, що і зазначено у Державному стандарті початкової загальної освіти. Це, в свою чергу, залежить від багатьох чинників: якісного змісту і сучасних підручників початкової школи, технологізації методики початкового навчання, впровадження інноваційних технологій, а також особистісного і професійного самовдосконалення вчителя. Ця готовність успішно формується у студентів Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії в процесі навчальних занять, позааудиторної діяльності, в ході різних видів педагогічної практики.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямі... Перспективи щодо реалізації змісту Державного стандарту початкової загальної освіти в Хмельницькій гуманітарно-педагогічній академії ми вбачаємо у використанні сучасних технологій щодо реалізації вищезазначеної проблеми, використанні зарубіжного досвіду у цьому контексті та ін.

Список використаних джерел і літератури / References:

1. Алексюк А. М. Педагогіка вищої освіти України: Історія. Теорія / А. М. Алексюк. – К. : Либідь, 1998. – 480 с. / Aleksyuk A. M. *Pedahohika vyshchoi osvity Ukrainy: Istoriia. Teoriia (Pedagogy of higher education of Ukraine: History. Theory)*, Kyiv, 1998, 480 p. [in Ukrainian].
2. Державний стандарт початкової загальної освіти // Почат. освіта. – 2011. – №18. – 43 с. / *Derzhavnyi standart pochatkovoї zahalnoi osvity (State Standard of primary general education)*, Pochatkova Osvita, 2011, Issue 18, 43 p. [in Ukrainian].
3. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти: підручн./ О. Я. Савченко – К. : Грамота, 2012. – 504 с. / Savchenko O. Ya. *Dydaktyka pochatkovoї osvity (Didactics of primary education)*, Kyiv, 2012, 504 p. [in Ukrainian].
4. Савченко О. Я. Зміст шкільної освіти на рубежі століть / О. Я. Савченко // Шлях освіти. – 2000. – №3. – С. 2–6. / Savchenko O. Ya. *Zmist shkilnoi osvity na rubezhi stolit (The content of school education on the edge of centuries)*, Shliakh osvity, 2000, Issue 3, pp. 2–6. [in Ukrainian].
5. Савченко О. Я. Концепція розроблення нової редакції Державного стандарту початкової загальної освіти / О. Я. Савченко // Почат. шк. – 2010. – №4. – С. 1 / Savchenko O. Ya. *Kontseptsia rozroblennia novoi redaktsii Derzhavnoho standartu pochatkovoї zahalnoi osvity (Conception of working out new edition of the State standard of primary general education)*, Pochatkova Shkola, 2010, Issue 4, pp.1. [in Ukrainian].

Дата надходження статті: «10» березня 2016 р.

Стаття прийнята до друку «24» березня 2016 р.

Рецензенти:

Завгородня Т. – доктор педагогічних наук, професор;
Слюсаренко Н. – доктор педагогічних наук, професор

Шоробура Інна – ректор Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії, доктор педагогічних наук, професор, e-mail: shorobura@gmail.com

Shorobura Inna – rector of Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy, doctor of pedagogical sciences, professor, e-mail: shorobura@gmail.com

Цитуйте цю статтю як:

Шоробура І. Сучасні виклики в початковій освіті / Інна Шоробура // Педагогічний дискурс. – 2016. – Вип. 20. – С. 202–206.

Cite this article as:

Shorobura I. Modern Challenges in Primary Education, *Pedagogical Discourse*, 2016, Issue 20, pp. 202–206.

УДК 371.134

ОЛЕНА ЯРОШИНСЬКА,

доктор педагогічних наук, доцент

(Україна, Умань, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини)

OLENA YAROSHYNKA,

doctor of pedagogical sciences, assistant professor

(Ukraine, Uman, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University)

Конструювання форм професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи на основі педагогіки конструктивізму

Form Design of Professional Training of the Future Primary School Teachers Based on Constructivist Pedagogy

У статті обґрунтовано доцільність застосування на етапі створення проекту інноваційного освітнього середовища професійної підготовки майбутніх учителів ідей конструктивістської педагогіки. Висвітлено систему основних принципів дидактики конструктивізму у контексті професійної підготовки майбутніх фахівців. Визначено форми професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи в умовах проєктованого освітнього середовища (навчально-виховний компонент): лекція (проблемна, бінарна, лекція-візуалізація, лекція з наперед запланованими помилками, лекція-конференція та ін.), інтерактивна лекція суб'єкт-суб'єктної взаємодії (лекція з паузами, керована лекція, лекція з допомогою студентів та ін.); практичні, лабораторні заняття практико-орієнтованого характеру; семінарські заняття (дискусійний клуб, диспут); самостійна робота; індивідуальна робота за системою персоналізованого навчання «План Келлера»; навчальні проєкти (курсіві, кваліфікаційні). Подано рекомендації щодо їх використання у практиці вищої професійної школи.

Ключові слова: *конструювання освітнього середовища, форми професійної підготовки, педагогіка конструктивізму.*

The expediency of constructivist pedagogy ideas application at the stage of creation the project of the innovative educational environment of future teachers' professional training is explained in the article. The system of the main principles of constructivist didactics in the context of professional training of the future primary teachers is highlighted.

Taking into consideration modern psychological and pedagogical research and own teaching experience, the peculiarities of realization the methods of form projecting of future primary teachers professional training based on constructivist pedagogy are presented. The following algorithm of projecting actions was suggested: diagnosis of existing forms of training efficacy → change forecasting → definition characteristics of the forms that ensure achieving the intended effect → images generalization of future professional training forms and their specification → development of the technological aspects of their implementation.

Some forms of future primary school teachers professional training in terms of designing the educational environment (educational component) were determined, such as: lecture (problematic, binary, lecture-visualization, pre-planned errors lecture with pre-planned errors, lecture-conference etc.),